

SLACHTOFFERS HERCULESRAMP VOOR ALTIJD JONG

Het is alweer 25 jaar geleden dat de Herculesramp plaatsvond. Op maandagavond 15 juli 1996 stortte even na zessen een C-130 Hercules transportvliegtuig van de Belgische luchtmacht neer op de vliegbasis Eindhoven. Alle 41 inzittenden leefden nog na de crash. Er brak brand uit, de deuren waren geblokkeerd, maar de redding vond pas na veertig minuten plaats. Uiteindelijk overleefden slechts zeven jonge leden van het Fanfarekorps Koninklijke Landmacht het ongeval dat een jarenlange nasleep kende in de vorm van een veertigtal onderzoeken en rapporten.

TEKST: HANS MATHEEUWSEN | FOTO'S: STICHTING HERCULESRAMP 1996, REGIOPOLITIE BRABANT-ZUIDOOST

Door het grote aantal slachtoffers geldt de crash van de Hercules nog altijd als de grootste na-oorlogse ramp in Eindhoven. Vanwege alle onderzoeken en rapporten door tal van (overheids)instanties die elkaar niet zelden tegenspraken werd het een hulpverleningsramp. Een open zenuw bij veel nabestaanden van de slachtoffers, maar ook bij hulpverleners die nooit de maatschappelijke erkenning kregen voor hun inzet. Er was te veel fout gegaan, als gevolg van gebrekkige communicatie en alarmering door zowel de militaire als civiele hulpverlening, waardoor de redding van de inzittenden (te) laat werd ingezet. Over de juistheid van deze beslissing verschillen onderzoekers en deskundigen tot op de dag van vandaag van mening. De jongste dode was achttien jaar, de oudste 48. De Hercules vervoerde het muziekkorps van de landmacht dat weliswaar vermoeid maar goedgeluimd terugkeerde van een succesvolle muzikale reis naar Modena in Italië. Hun aankomst op de vliegbasis mondde uit in een nachtmerrie. De co-piloot, die vloog, schrok bij de landing van vogels die dwars voor hem langs opvlogen. Hoewel de C-130 al bijna de baan raakte, startte de vlieger door en stuurde naar links. De linkervleugel boorde zich in de grond, het vliegtuig schoof over het veld en vloog onmiddellijk in brand. Er volgden explosies. Ruim drie kwartier na de crash werden er toch nog elf mensen levend uit het toestel gehaald,

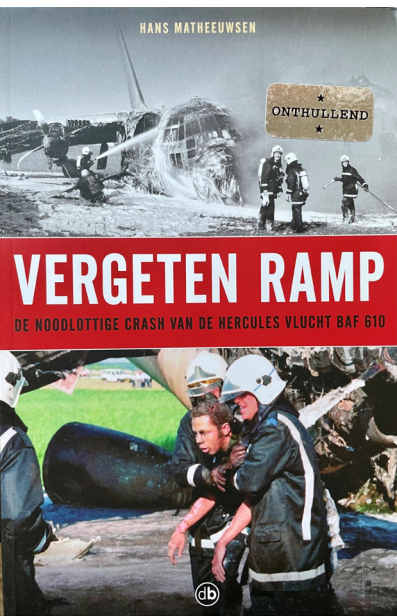
vier van hen stierven alsnog in het ziekenhuis. De zeven overlevenden waren gruwelijk verwond, zij gingen een jarenlang hersteltraject in. Voor de overlevenden en veel nabestaanden is het vliegongeval vooral een vergeten ramp. Zij zijn verenigd in de Stichting Herculesramp 1996. Zij hopen dat nog ooit 'de waarheid' boven tafel komt, ondanks de publicatie van een boek over de vliegramp in 2009. Die waarheid betreft vooral de motivatie van de basisbrandweer om niet direct de toegang tot het vliegtuig te forceren en de inzittenden te redden. In de veronderstelling dat er alleen sprake was van de crew en dat deze vanwege de helse brand al was omgekomen, bleven ze oplaaiende branden blussen tot de Hercules geen gevaar meer opleverde om te betreden.

De nabestaanden

En zo was het vooral rustig en stil op het rampterrein. Het was een prachtige zomeravond. De zon scheen, de vogels kwetterden er lustig op los. Alle toegesnelde hulpverleners, waaronder ambulancepersoneel en politieagenten, stonden in een kring om het brandende vliegtuig en keken ernaar, in afwachting van het sein van de basisbrandweer voor actie. Dat beeld, onder meer vastgelegd op politiefoto's, doet nog altijd pijn, zegt bestuurslid Corine Verheiden van de stichting. Zij verloor haar broer Maurice. Hij was 25 jaar. „Ik krijg daar nog altijd kippenvel van. Nu weer. Ook tijdens de jaarlijkse herdenking op het vliegveld. Dan is het een paar minuten

VICE-ADMIRAAL ROB BAUER TIJDENS DE HERDENKING VAN DE HERCULESRAMP OP DE VLEIGBASIS EINDHOVEN IN 2016

stil, en hoor je alleen de vogels. Terwijl vogels de aanleiding voor het ongeluk waren.” De impact is 25 jaar na dato onverminderd groot, weet bestuurslid Martien Agterberg. Hij is hoofd aalmoezenier bij Defensie tijdens de ramp en wordt aan nabestaanden toegewezen voor de geestelijke verzorging. Hij is sinds die tijd bestuurslid. „Mensen zijn getekend voor het leven, zowel fysiek als psychisch. Dat geldt voor de overlevenden, maar ook voor ouders, én hulpverleners. Er is een gevoel van schuld, er zijn mensen beschadigd. Dat bepaalt hun leven. Overlevenden voelen zich niet bezwaard ten opzichte van Defensie bij het weer op de rails krijgen van hun leven. Dáár ligt de verantwoordelijkheid. Zij waren immers in dienst van Defensie.” Corine: „Er is een leven voor de ramp en een leven na de ramp, en het leven na de ramp is een heel ander leven.” Mede vanwege tegenstrijdige uitkomsten van de onderzoeken wordt er een gebrek aan erkenning voor het verlies, de pijn en het verdriet gevoeld. De bestuurlijk verantwoordelijke autoriteiten ontsprongen de dans. Er was niet geoefend, een deel van de basisbrandweer was weggebezuinigd. De co-piloot was niet gekwalificeerd. De Belgische luchtmacht riep de bemanning desondanks binnen enkele dagen al uit tot helden. Drie vervolgde luchtmacht-militairen van de basis werden gerehabiliteerd. De Tweede Kamer onderzocht weliswaar de ramp maar tot bijvoorbeeld een parlementaire enquête kwam het nooit. Martien: „Door ons wordt het ervaren als een vergeten ramp. Politiek en media noemen de Herculesramp nooit wanneer wordt teruggekeken. Ik vraag me wel eens af of er sprake is van opzet. Er is over een aantal

zaken geen transparantie geweest. Defensie heeft vijf jaar geleden een draai gemaakt. De Plaatsvervangend Commandant der Strijdkrachten, vice-admiraal Rob Bauer, heeft toen een soort van excuses gemaakt. Ook Eindhovens burgemeester Rob van Gijzel heeft wat in die zin gezegd.” Volgens voorzitter Peter Kempen zijn de lotgenoten verdeeld in ‘hen die niet (meer) hoeven te weten en zij die niet kunnen leven met het niet-weten’. Hij verloor zijn 26-jarige broer Mark. Vader André was de eerste voorzitter van de stichting. „Ik zet als het ware zijn werk voort. Het stukje dat hij niet kon afmaken. Dat voelt als een verantwoordelijkheid, naar alle nabestaanden. Maar ook naar de hulpverleners. Zij zijn na de ramp onbewust over één kam geschoren. Dat is niet terecht. Ze konden er niets aan doen.” Martien: „Niemand is met de verkeerde intentie uitgerukt. Niemand is naar de rampplek gegaan om het te laten gebeuren. Iedereen heeft naar vermogen afwegingen gemaakt. Daar zaten weliswaar verkeerde tussen, maar niet met opzet.” Veel ouders missen hun omgekomen kind nu langer dan het leefde, realiseren de bestuursleden zich. „Maurice zou vorig jaar vijftig worden. Nu is hij langer niet in mijn leven dan wel. Dat is heel vreemd om te constateren. Voor ons blijven ze altijd jong”, zegt Corine. Peter: „Als ik mijn broer Niels zie, zie ik Mark. Zij waren tweelingbroers. Ook als ik het lied ‘Forever Young’ hoor, moet ik altijd aan Mark denken. Hij speelde dat ook.” Er komt geen einde aan het rouwproces, aldus Corine. Dat komt ook door de collectieve verwerking binnen de stichting, verklaart Martien. „Dat is heel bijzonder aan de groep”, reageert Corine.

„De lotsverbondenheid. Iedereen weet wat je voelt. Je hoeft dat nooit uit te leggen. Het voelt meer als familie. Dat biedt geborgenheid binnen de groep.” Peter: „Sommigen willen er niet meer over praten. Zij hebben het losgelaten. Dat is ook goed.”

De hulpverleners
Ramon Oomen, brandwacht op het moment van de ramp, was samen met collega-brandwacht Jacqueline Wijffelaars als een van de eersten van de Eindhovense brandweer aanwezig op de vliegbasis. Ze waren uitgerukt vanuit de Post Woensel aan de Marathonloop. Na eerst de basisbrandweer van water te hebben voorzien, krijgen ze opdracht om het vliegtuig te betreden via de rechter

‘DE COCKPIT WAS HELEMAAL ZWARTGEBLAKERD’

zijkant, waar achter de cockpit een groot gat in de romp is gebrand. Ze waren het eerste koppel van de regionale brandweer dat de Hercules betrad. „We moesten kleine vuurhaardjes uit maken”, zegt Ramon. „Toen we in het toestel verder naar achteren liepen, stuitten we op een kluwen mensen die op de bodem in elkaar verstrengeld lagen. Dat was schrikken.” Tot dat moment werd uitgegaan van een vierkoppige crew in de cockpit, die als verloren werd beschouwd. „De cockpit was helemaal zwartgeblakerd”, legt Ramon

uit. „Het zicht in het vliegtuig was erg slecht. In mijn beleving was het muistil. Ik pakte een tas op en zag toen dat er meer mensen aanwezig waren.” Jacqueline en Ramon zochten naar overlevenden. „Dat was moeilijk. Het was een transportvliegtuig met een rollerbaan op de bodem die het ruim lastig begaanbaar maakte. We hebben naar buiten geroepen dat er wel twintig of dertig slachtoffers waren. Jacqueline en ik hebben het eerste slachtoffer mee naar buiten genomen. In mijn beleving was dat een vrouw. Zij leefde nog.” De ontdekking van de inzittenden achter in het ruim betekende flink schakelen, weet Jacqueline. „Ik heb bij opening ook een slachtoffer aangepakt, samen met iemand, ik weet niet meer wie, hij was in burger, had een leren jasje aan. Later kwamen we elkaar daar weer tegen, we zeiden niets, hij legde een hand op mijn schouder alsof hij wilde zeggen ‘wat hebben we nou meegemaakt?’” Jacqueline en Ramon hebben een goed gevoel overgehouden aan de reddingsactie. Jacqueline: „Met de informatie die wij hadden, hebben we gehandeld naar kunnen. De inzet verliep technisch gezien zoals hij moest verlopen. Dat mensen daar achteraf een andere mening over hebben, is gemakkelijk praten. Zij hebben er niet bij gestaan. Ik vind het bijzonder dat ik deel uitmaak van dit stukje geschiedenis van de Eindhovense brandweer.” Ramon: „Het was heftig, maar heeft wel voldoening opgeleverd. Binnen de mogelijkheden die wij hadden en op basis van wat wij wisten, zouden we het weer zo doen. Sinds die tijd hebben we natuurlijk veel bijgeleerd. Nu gaan we met veel zaken anders om.” Een week na de inzet bleek Jacqueline zwanger. Dat was nog wel even spannend omdat ze fysiek last heeft gehad van de inzet, vertelt ze. „Ik had wat klachten.

We hadden vrij snel onze ademlucht afgegooid om beter zicht te kunnen hebben. Maar ik ben bevallen van een gezonde dochter.” Catharinus Versteeg was net zes weken als brandwacht in dienst toen hij vanuit de kazerne in het centrum van Eindhoven uitrukte

‘ER WAS NIET
OPGESCHAALD.
DAAR HADDEN
25 AMBULANCES
MOETEN STAAN’

naar de crash. Hij zat in de derde brandweerauto van de Eindhovense brandweer die ter plaatse kwam. Hij hielp mee met het bevrijden van de slachtoffers aan de achterzijde van het vliegtuig. Hij kijkt eveneens met een goed gevoel terug op zijn werk. „Dat klinkt misschien gek, maar wij hebben gedaan wat we konden. Punt. Ik heb er nooit last van gehad. Het is als een film voorbij gegaan. Waar blijft de tijd? Er is nog een handjevol collega’s uit die tijd in dienst. De aanpak is wel veranderd natuurlijk. We hebben daarna veel geoefend op het veld. Nu zijn er andere, nieuwe technieken.”

Brandwacht Chris Wouters arriveerde met zijn collega op het rampterrein. „Het eerste slachtoffer werd net de kist uit gedragen. Wij hebben naast het vliegtuig een gewondennest ingericht. Slachtoffers opgevangen en gekoeld. Dat werd op een gegeven moment een grote stroom.” Ook hij kijkt met een positief gevoel terug op zijn inzet. „Ik ben er nu nog van overtuigd dat wij hebben gedaan wat we konden. Het was redden wie we redden konden. Vijf jaar later spraken we met families en zij namen ons niets kwalijk. Dat was een keerpunt. We hebben nog het meeste last gehad van de zwijgplicht. We konden en mochten niet reageren op verhalen in de media. Dat was wel moeilijk. Er zijn veel slachtoffers gevallen, er is veel fout gegaan. Ik begrijp dat nabestaanden de onderste steen boven willen hebben. Ook nu, na 25 jaar. Dat is een lange tijd, maar ik snap het, het zal je maar overkomen.”

Carla Auer was als ambulanceverpleegkundige betrokken bij de Herculesramp, samen met chauffeur Patrick Franke. Ze arriveerden als tweede ambulance ter plekke. Carla beschrijft de situatie als een zeer heftige en chaotische avond. „Ik weet nog van minuut

tot minuut wat ik gedaan heb. We hebben daar vijftien minuten staan wachten zonder dat we wisten wat er aan de hand was. Het vliegtuig was kokend heet. Daar kon je niet in. En wij hadden geen materiaal. Er was een gebrek aan mankracht. Er was niet opgeschaald. Daar hadden 25 ambulances moeten staan. Maar die hadden we gewoon niet. Dat is wel het kenmerk van een ramp. Als er geen chaos is of geen gebrek aan structuur, dan is er geen sprake van een ramp. We hadden opleidingen gevolgd, wisten theoretisch van de hoed en rand, hadden ervaring. Maar de werkelijk was anders: het is niet goed gegaan. En dat laat een litteken na dat nooit meer weggaat.”

Ze verliet de ambulancedienst na drie jaar met een posttraumatische stressstoornis. Achteraf bood haar dit de kans om een eigen bedrijf voor trauma-opvang en -nazorg op te richten. Ze is werkzaam als traumatherapeut. „Dat is eigenlijk heel mooi. Ik heb me op een andere manier kunnen doorontwikkelen. Ik heb veel ervaring, en kan dat

goed overbrengen. Ik werk nu met brandweerkorpsen, artsen, ziekenhuizen in het land. Veel jonge mensen weten niets van de Herculesramp, die zo in mijn ziel gegrift staat. Zij hangen aan mijn lippen. Dat is toch de verdienste van de ramp: de ontwikkeling van de traumatische nazorg op collegiaal niveau. Want dit willen we nooit weer, dus daar gaan we iets aan doen. Er is geen brandweerkorps of ambulancedienst die geen opvangteam heeft.”

Het litteken is er, maar geheeld, zegt Carla. „Ik denk dat ik daar een goede manier voor gevonden heb. Wij hebben alles gegeven. Wij hebben geen fouten gemaakt maar alles gedaan wat menselijkerwijs mogelijk was. Wij zijn gaan redden. We hebben lang gedacht dat we het niet goed hadden gedaan. Maar dat beeld is helemaal gekanteld. Maar dat moet je leren. Je moet ook leren accepteren. Zoals je ook moet accepteren dat je nooit alle antwoorden zult krijgen. Accepteren dat je een puzzelstukje nooit meer vindt of krijgt. Dat je moet gaan leven met het ontbreken van dat puzzelstukje.”

UITZENDING HERDENKING
HERCULESRAMP 15 JULI

Studio040 zendt de herdenking van de Herculesramp maandagavond 15 juli live uit, aanvang 17.00 uur. De herdenking vindt plaats op zowel de vliegbasis Eindhoven als bij het monument achter het stadhuis. De omroep schakelt tussen beide locaties. Ter gelegenheid van de vliegramp 25 jaar geleden zal een nieuwe compositie ten gehore worden gebracht die speciaal voor deze gelegenheid is geschreven en door de gemeente Eindhoven wordt aangeboden aan de nabestaanden. De uitzending is ook via livestream te volgen: <https://youtu.be/yqM5aZwiJaQ>.

CARLA AUER OP HET RAMPTERREIN

